

הנני – אחריות הרב על עתידה של מדינת ישראל

כדי לפתוח בהצגת תורתו ופועלו של מו"ר הרב חיים דרוקמן זצ"ל,¹ המבטאים את האחריות הרבה של הרב על עתידה של מדינת ישראל, נראה שאין טוב מלהביא את דברי הרב, שבהם העיד על עצמו: "אני חי כדי לעשות טוב בעם ישראל"². ואכן, נאה דורש ונאה מקיים – הרב, שקרא וחינך לפעול כדי לגדל ולהצמיח את הטוב בעם ישראל, פעל בעצמו, בצורה מעוררת השראה.

קריאתו של הרב: "הנני!" היא השורש לאחריות הגדולה של הרב זצ"ל, ההבנה שחזר עליה הרב כמעט בכל שיעור, של הזכות הגדולה להיות בדור זה של "אתחלתא דגאולה", של ימות המשיח, וממילא כובד האחריות, או שמא צריך לומר, על פי תורתו של הרב: "גודל האחריות", לפעולה ולהקמה של שכלול ופיתוח מדינתנו בכל התחומים, מתוך ועל פי תורתנו הגואלת, המחיה את עצמותינו היבשות מן הגלות הארוכה.

נראה שאחריות זו היא שגרמה לרב לדאוג לעתידה של מדינת ישראל, ומכאן נובעת דרכו הייחודית והאמיצה של הרב. אין כאן המקום לבחון את פעולתו הענפה של הרב ככלל, אך נראה שישנם שלושה מוקדים עיקריים שבהם באה לידי פעולתו של הרב דרוקמן בייחוד: גיור, חינוך והתיישבות. שלושה נושאים אלו באים לידי ביטוי בשלל תפקידיו, והעיקריים שבהם: אב בית דין לגיור, ראש ישיבה וחבר בהנהלת "בני עקיבא", ומראשי "גוש אמונים".

---

¹ להלן: הרב, הרב זצ"ל, וכדומה.

² בערב הצדעה לרב שנערך לרגל יום הולדתו התשעים.

נראה ששלושת הנושאים האלה מתאימים לשלושת היסודות שהניעו את הרב, והם: **עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל**. שלושת היסודות האלה אינם מנותקים אחד מן השני, אלא משלימים זה את זה, ודבר מוביל לדבר, ורק על ידיהם מתגלה עניינו של עם ישראל בשלמות. וכפי שהתבטא הרב: "האחדות המשולשת הזאת – של עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל – זו שלמות אחת. זאת השלמות!"³.

דווקא בשל כך ראה הרב צורך לעסוק בנושאים אלו, שהיו בעיניו היסודות לקיומה של מדינת ישראל והבטחת המשך קיומה ככזאת.

כאשר היה הרב עוסק בשאלות הציבוריות השייכות לזמן הזה, היה פותח בזכות הגדולה לחיות בתקופה גדולה ומיוחדת זו, והיה מבאר שזו תקופה גדולה – "על אורותיה הגדולים ועל בעיותיה הקשות, ועל סיבוכיה המיוחדים, זוהי המציאות, וצריך לראות את הדברים נכוחה, יש מהבעיות ומהסיבוכים שקשורים ונובעים מהאורות הגדולים"⁴.

מבט זה מאפשר להתמודד עם השאלות הגדולות מתוך הסתכלות גדולה של אמונה, וממילא לפעול בצורה איתנה ושלמה.

גיוור

אחת הסוגיות הציבוריות המורכבות שנדרש הרב אליהם בכל מאודו הייתה סוגיית הגיוור.

זוהי סוגיה כבדת משקל, שרבו בה הדעות, ונדמה כאילו הרב ניצב איתן לבדו אל מול החולקים עליו, גם כאשר היה הדבר כרוך במחיר אישי.

המציאות כיום היא שישנם עולים רבים שעלו מברית המועצות מכוח "חוק השבות", שאינם יהודים על פי ההלכה. אין מדובר במספר זניח,

---

³ ערכת "הליכות חיים" של החמ"ד, עמ' 15.

⁴ מתוך שיעור של הרב: "הגיוור בזמן הזה", ישיבת "אור עציון". באתר "יוטיוב".

אלא משמעותי מאוד, עד כדי כך שפורסם שישנם קרוב למאה אלף זוגות של נישואים בין יהודים לשאינם יהודים⁵, מציאות זו עלולה לאיים על עצם קיומו של עם ישראל כעם היהודי, שכן, עולים אלו אינם נבדלים מהחברה הישראלית, ושותפים בכל נימיה.

בתגובה לפרסום נתונים אלו התבטא הרב⁶: "העובדה שיהודים מתחתנים עם לא־יהודיות זה אסון, אין מה לומר. אילו בני עמנו נהגו כך לאורך הדורות, לא היה קיים היום עם ישראל, אנחנו בדרך לאסון!".

כאשר התייחס הרב לסוגיות אלו, היה מקשר את כל הסוגיות שאיתן יש להתמודד לאור התקופה המיוחדת שבה אנו נמצאים, היא תקופת "אתחלתא דגאולה".

קיבוץ הגלויות שלו אנו זוכים מראשית קום המדינה ועד היום, והתגשמות הנבואות בכך, מביאים עימם גם שאלות גדולות של סיבוכים מהופעת אור גדול זה, המזיקים בירור הלכה למעשה.

בנוגע לגיור הראה הרב שזו תוצאה ישירה של בירור מהלך הגאולה של קיבוץ הגלויות. הרב טען⁴ שחלק ממהלך קיבוץ הגלויות הוא עליית הגרים שהם מזרע ישראל גם כן. הוכחתו היא מהפסוק (ישעיהו יד, א): "כִּי יִרְחֹם ה' אֶת יַעֲקֹב וַיִּבְחַר עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל וַהֲנִיחֵם עַל אַדְמַתָּם, וְנָלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב". ולכאורה קשה: מדוע שייכים הגרים בקיבוץ הגלויות? הרי לכאורה קיבוץ גלויות שייך רק במי שהוא מזרע ישראל!

את ביאור הדבר, מדוע שייך גם בגרים קיבוץ גלויות, מסביר הרב על פי שלוש תשובות של רבנים: הרב קלישר, הרב הרצוג והרב עוזיאל. העיקרון העולה מתשובות כולם היא שאומנם ילד הנוולד מנישואי תערובת לאם

---

⁵ מתוך אתר "ישראל היום" (חנן גרינווד, 7.11.21), על פי נתונים של משרד הפנים.

⁶ שם (חנן גרינווד, 8.11.21).

גויה איננו יהודי, אך מכיוון שאביו יהודי, הוא נחשב "זרע קודש", ומצווה להשיבו לזרע אבותיו.

טענת הרב דרוקמן היא שאם כך היה לפני מאה שנה – קל וחומר שבמציאות שלנו יש צורך יותר לפעול בעניין זה, משום שבדורנו קיימים סוג של גרים שלא היה כמותם.

כשדיבר הרב על סוגיית הגיור, היה מחלק את סוגי הגרים הבאים לפני בית הדין לשלושה⁷:

א. **גרי צדק** – גרים שבאים לחיק היהדות בשל מאיסתם בעבודה זרה ובדרכה, ורוצים להתקרב לעם ישראל.

ב. **גרי התבוללות** – גרים מכוח נישואי תערובת, הרוצים להשתייך לחברה הישראלית.

ג. **גרי התבוללות מוכרחת** – גרים שהיותם זרע לנישואי תערובת כמעט ומוכרח היה, מכפיית ברית המועצות להסיר כל סממן של חיים יהודים.

הרב ראה את סוגיית הגיור הבאה לפתחה של מדינת ישראל, ומשתי סיבות סבר שיש לפעול בדבר:

א. **כמשימה פרטית**, מצד עצמה – להחזיר את הילדים האלה לזרע ישראל. כפי שהתבטא⁸: "מי שמזרע ישראל – מצווה להחזירו הביתה, כך כתבו גדולי ישראל. יש הבדל בין גוי מושלם, לבן של אב יהודי ואם גויה, שמצווה להחזירו הביתה".

ב. **כמשימה לאומית** – דאגה להמשך קיומו של עם ישראל, שלא יגיע לנישואי תערובות וייעלם⁶.

---

⁷ מתוך דבריו של הרב בעת קבלת תואר דוקטור של כבוד מאונברסיטת "בר אילן": "ערוץ אורות – הרב דרוקמן – דוקטור (של כבוד)", באתר יוטיוב.

⁸ מאתר ערוץ 7 (שמעון כהן, ז' במרחשוון, תש"ע).

שתי סיבות אלו הביאו את הרב לפעול למען גיור העולים מברית המועצות, בשני אופנים :

האופן הראשון – גיור גם במקרה שיש צורך להקל בתוך גבולות ההלכה בגדרי הגיור⁹.

האופן השני – החינוך הממלכתי.

החינוך

מכאן נעבור לסוגיה השנייה שנדרש הרב לפעול בה – **החינוך**.

הרב, אשר ראה את מדינת ישראל קמה לפניו לתחייה, חש אחריות גדולה כלפי עם זה, כאברהם אבינו אבי האומה, שהפסוק מעיד עליו (בראשית יב, ה): "אֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּתַרְוֹ", הרי שגם על הרב דרוקמן אפשר להעיד כך, שעשה את הנפש ממש, נפש – פשוטו כמשמעו – מצד עצם הגיור, ונפש מצד החינוך שחינך את הדור.

הרב ראה את הטיפול בסוגיית הגיור בשני מהלכים, מהלך קצר ומהלך ארוך. המהלך הקצר הוא עצם היחס לגיור, והמהלך הארוך הוא טיפול שורשי של החברה הישראלית על ידי החינוך.

הרב טען⁶:

הפתרון הוא קודם כל חינוך. אם הנוער לא יודע מה זה יהדות, עם ישראל, לא יודע כלום – אז מה ההבדל בשבילו בין יהודי לאדם שאינו יהודי? צריך טיפול שורש... בנים ובנות בבתי ספר צריכים לדעת מה זה עם ישראל, מה ייחודו, מהי המסורת שלו, ומה שמר עליו. זה חיוני לקיומה של ישראל כמדינה יהודית. לצד המציאות העכשווית, צריך להסתכל גם על השורשים.

החינוך תפס נפח רב מפעילותו של הרב. הבנת הצורך בחינוך הדור הצעיר להכרה בכבודם של ישראל, ולבירור מעלת ישראל כ"עם זו יצרת לי, וְתִהְיֶינָה יְסָפְרוּ" (ישעיהו מג, כא), דחפו את הרב לפעול ולעמוד בראש המחנכים את הדור. הרב התבטא ביחס לחינוך⁹: "אנחנו מצוויים לחזק את החינוך, שבו נעוץ כוחנו המיוחד בכל התחומים, לרבות התחומים המוסריים והתחומים הלאומיים".

הרב ראה בחינוך סוגיה כללישראלית ולא מגזרית פרטית, העם כולו צריך להתרום, להכיר את שורשיו. לא נוכל להקיף פה את כל שיטתו של הרב בחינוך וחדושו בה, שכן, הרב העיד על עצמו: "העיקר בחיי – זהו החינוך"¹⁰, אך כן ננסה לראות נקודה עיקרית במשנתו החינוכית של הרב, המבטאת את האחריות הרבה על עתידה של מדינת ישראל.

נדמה שלא הייתה תנועה שעסק בה הרב זמן כה רב כמו תנועת "בני עקיבא". הרב היה חניך תנועה, ואחרי כן מדריך וקומונר, ובסופו של דבר יושב ראש מוסדות החינוך של "בני עקיבא", וחבר בהנהלה הארצית של התנועה במשך שבעים שנה.

אחת השאלות שהעסיקו רבים מהחברה הדתית בישראל היא אופן פעילותה של תנועת "בני עקיבא" כתנועה מעורבת, שבה בנים ובנות נמצאים יחדיו בפעולות הסניף.

על פניו, לכאורה התנועה מוגדרת כתנועה דתית לאומית, וממילא מן המתבקש הוא שיש לשמור ולהקפיד על ערכי הדת, ועל כן להפריד את התנועה כך שתפעל לבנים לחוד ולבנות לחוד.

---

⁹ מתוך הספר: "אמרות חיים".

¹⁰ מאתר ערוץ 7 (נתנאל כ"ץ כ"ה באדר תשע"ב).

ואכן, הרב משה צבי נריה זצ"ל, ממייסדי התנועה, כתב¹¹ שעירוב התנועה הוא בדיעבד, וכאשר הרמה התורנית תאפשר, יש להפרידה.

כאשר נשאל על כך הרב, הייתה תשובתו¹²:

אם יש רצון לחנך את הנוער לדרך הציונית דתית, צריכה להיות מסגרת שהנוער יבוא אליה על מנת שנוכל לחנך אותו. גם ביישוב דתי, הציבור מגוון מאוד. אם יש רצון למשהו סקטוריאלי, קטן ומצומצם – אז ההורים שמחנכים לכך יעשו כך עבורם, אבל עדיין זה יהיה סקטוריאלי ומצומצם. **כדי לחנך את הנוער כולו, שלא לדבר על הנוער של כלל ישראל, יש צורך בתנועת "בני עקיבא" כפי שהיא.**

הרב לא ראה את עצמו שייך לחברה מסוימת ובשל כך מחויב לפעול על פי תכונות החברה. הרב פעל מתוך אחריות כללי-ישראלית על האומה כולה, ולכן גם התנועה הדתית "בני עקיבא" הייתה צריכה בעיניו לפעול באופן שיתאים לדור כולו, כי אין "תנועה מגזרית", יש "תנועה ישראלית", וממילא יש לראות מה הם צרכיה המתאימים לכלל הנוער.

בשל כך, עמדתו של הרב, מיוחדת ואמיצה הייתה. בהחלטה הזאת טמונה לכאורה הרגשת פספוס של מציאות חיים כהלכה בצורה המיטבית (הרב כמובן הבהיר: "צריכים להקפיד על כל ההלכות הדרושות, אבל המסגרת צריכה להיות מעורבת"). אולם, ישנה דרך קצרה – שהיא ארוכה, ודרך ארוכה – שהיא קצרה. הרב פעל למרחקים, בהשקפתו הגדולה היטיב להתבונן בעתיד החברה הישראלית ולהבין שאומנם אם תופרד התנועה, יהיה רווח עכשווי של שמירת ההלכה במיטבה, אך אנו נפסיד את מי שאינם קרובים לתורה ומצוות. הרב העדיף לספוג את ירידת

---

¹¹ בהסכמה לספר "קדושים תהיו", של הרב שמואל כ"ץ.

¹² מתוך ראיון, מובא באתר "סרוגים", י"ב באלול תשע"ח.

הרמה הרוחנית עכשיו – מאת הפסד החברה הישראלית כולה, שאינה רואה את עצמה שומרת תורה ומצוות.

התיישבות

לא בכך הסתיימה פעולתו של הרב זצ"ל, עניינו של עם ישראל אינו אלא בארצו.

"רק בארץ ישראל יש לנו האפשרות להגשים את ייעודנו בשלמות כעם ה'13, "וּיְמֵי כְּעַמְדָּךְ יִשְׂרָאֵל, גוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ" (דהי"א יז, כא). רק בארץ ישראל נקראים עם ישראל: "גוי אחד".

ההתיישבות הייתה נדבך מרכזי בחייו של הרב דרוקמן זצ"ל. תנועת "גוש אמונים", שהרב נמנה עם מקימיה¹⁴, מלבד הערך העצמי של פיתוח ההתיישבות, קמה כתגובת חירום למחשבה לסגת מחבלי ארץ לאחר מלחמת יום הכיפורים¹⁵, החשש מפני נסיגה מחבלי ארץ אלו הולידה אצל הרב וחבריו את ההבנה שהגיעה השעה לפעול למען עתידה הקיומי של מדינת ישראל.

התנועה הקימה עשרות גרעינים, שהתפתחו ליישובים, ובכך יצרו את ההתיישבות היהודית ביהודה ושומרון.

גם כאן התגלתה אחריותו הגדולה של הרב דרוקמן לעתיד ההתיישבות, וממילא למדינת ישראל, וזאת גם כאשר היה צריך להכריע בסוגיות מורכבות.

---

¹³ מתוך אתר "ישיבה": "הגאולה השלמה", הרב חיים דרוקמן זצ"ל, ניסן ה'תשע"ה.

¹⁴ מתוך אתר "ויקיפדיה", "גוש אמונים".

¹⁵ מתוך האתר "הננו", סרטוני זיכרון, גוש אמונים.

כחצי שנה קודם פינוי ימית נשא הרב דברים בוועידה הארצית של תנועת "בני עקיבא"¹⁶: "לפנינו מציאות שהבית בוער, צריך להתמקד בכיבוי השריפה, העת לכם לשבת בבתיכם והבית הזה חרב?".

למרות הממלכתיות הרבה של הרב כלפי המדינה, הוא קבע שפקודת הפינוי היא בלתי חוקית ובלתי מוסרית, ובשל כך, בלית ברירה, חייל שייאלץ להשתתף בפינוי, עליו לסרב פקודה¹⁷.

עמדה זו של הרב, שראתה את המהלכים הארוכים ואת משמעותם, הייתה יכולה לספוג בטווח הקצר את הפגיעה ב"ממלכתיותה" של המדינה.

זו אפוא נקודה נוספת שבה מתגלה גדולתו של הרב חיים דרוקמן זצ"ל, שעמד ללא חת, אף במחיר עכשווי, כביכול, של "פגיעה" בממלכתיות – למען עתידה של מדינת ישראל.

הרב לא היה איש מלחמה, וכאשר בכל זאת מצאנו שנלחם בדבר מסוים, אנו מבינים שראה בנקודה זו את עתידו של עם ישראל, של מדינת ישראל, מונח על הכף.

ומכאן עמידתו האיתנה של הרב בצורה יוצאת דופן בשלוש הנקודות האלה, סוגיות שבהן ראה הרב צורך להציב עמדה חד-משמעית כדי שלא ייפגע יסוד קיומו של העם היושב בציון.

זכינו, ועוד נזכה, ליהנות מפירותיו של הרב זצ"ל, אשר פעל וסלל את הדרך בעבורנו, והניח את היסודות להמשך הבניין הגדול של תקומת עם ישראל בארצו.

---

¹⁶ מתוך הספר "הנני", פרק יב.

¹⁷ שם.